

Jezik gluhih

Slišoč otrok/gluha mati

■ **Mateja Pišljari Mehle**, dr. medicine, spec. druž. medicine, je zdravnica v ZD Kočevje.

Potreba po sporazumevanju je ena od najbolj osnovnih človeških potreb. Sposobnosti izražanja potreb in želja, zahtevanja pomoči ter odzivanja na druge dajejo otroku možnost, da obvladuje svoje okolje; je sredstvo, da se iz okolja največ nauči. Danes vemo, da mora biti učenje jezika kar najbolj integrirano v vsakdanje življenje, začne naj se že v prvih letih. Sporazumevanje je mnogo več kot le govorjenje. Mnogi ne morejo govoriti, a se lahko učinkovito sporazumevajo z znakovnim jezikom. So ljudje, ki lahko govorijo, a se težko sporazumevajo. Jezik zajema poleg govora tudi poslušanje in razumevanje, odzivanje na jezik drugih in izmenjavo z drugimi v pogovoru (Pieterse in Treloar, 2000; Winnicott, 2017).

Foto: Petra Duhannoy

Sluh in govor

Zarodek začne zaznavati zvok v šestindvajsetem tednu. Na znane zvoke se odzove s povišanim pulzom in gibi, kot novorojenček pa izkazuje večjo preferenco ali toleranco do že znane melodije (Brillo et al., 2021). Takoj ko se otrok rodi, začne intenzivno vpijati različne informacije preko vseh senzornih sistemov: kinestetike (koža), sluha,

vida, voha in okusa. Prva komunikacija steče preko maminega pogleda ter glasu. Že od prvih dni naprej se drugače odziva na ostre kot na mehke glasove: ko zasliši mehak glas, mirno gleda v zrak in je sproščen, ko zasliši oster glas, kaže znake neugodja. Že od petega tedna dalje najraje od vseh vidnih dražljajev sprejema dražljaje, ki spominjajo na človeški obraz. Kmalu zatem je jasno iz-

ražena želja po gledanju materinega obraza, ki ga otrok pozdravi z izrazom in nasmehom. Pri štirih mesecih se dojenčkov govor razvije do množice najraznovrstnejših glasov, ki po intonaciji in melodiji do prvega leta postajajo vse bolj podobni glasovom njegovih sogovornikov. Preko čebljanja (posnemanja/imitacije) in prepletanja čebljanja z govorom odraslega (izmenjave) se v otroku ustvari notranji model učinkovitosti govorjenja. Otrok se nauči, da glasovi in kretnje, ki jih zmore izvesti, vplivajo na vedenje ljudi okrog njega. Na področju sluha se dojenček sprva uspe obračati proti zvoku in nato proti glasu. Mamin glas je prvi glas, ki pritegne otrokovo pozornost (Kompan Erzar in Poljanec, 2012).

Mostovi med dvema svetovoma

Andrew Solomon (2013) izvrstno opisuje življenje gluhih kot kulturo in življenje, njihov jezik pa kot obliko, ki se estetsko, fizično in intimno razlikuje od kateregakoli drugega jezika. V skladu s Sapir-Whorfovo hipotezo jezik določa, kako kdo razume svet. Nemogoče si je predstavljati misel brez jezika ali jezik brez misli. Nesposobnost komunikacije lahko vodi v psihozo ali disfunkcionalnost (Solomon, 2013). Ker se gluhim staršem večinoma rojevajo slišoč otroci (uveljavljena kratica za to je CODA – angl. *Child of Deaf Adults*), nas zanima, v kakšnem okolju rastejo ti otroci in kako se naučijo spretne komunikacije v svetu slišočih in svetu gluhih ter kako se razvijajo kot posamezniki (Solomon, 2013; Murphy in Slorach, 1983).

Znakovni jezik

Po dolgih desetletjih raziskovanja je znakovni jezik potrjen kot oblika jezika, v katerem je mogoče izraziti vsako čustvo in misel. Dopolnjen je s slovarji in bogato slovnico. Študije kažejo, da se otroci gluhih staršev učijo znakovni jezik na zelo konvencionalen način, ko usvajajo prve besede. Tako je prvi materni jezik slišočih otrok, ki imajo gluhe starše, znakovni jezik, besedni jezik pa je po navadi drugi. Skupne težave slišočih otrok so številne (Murphy in Slorach, 1983).

Dvojezičnost

Slišči otroci gluhih staršev so dvovrstni govorci (angl. *bimodal bilinguals*), ki uporabljajo verbalni in znakovni jezik. Glede govornega razvoja teh otrok si študije medsebojno diametralno nasprotujejo. Nekatere dokazujejo, da otroci na področju govora pogosto razvojno zamujajo, imajo kasneje težave pri slovnici, zato težje berejo in pišejo oziroma so šibkejši v besedni komunikaciji. Nekatere raziskave temu nasprotujejo in dokazujejo, da slišči otroci v atipičnem lingvističnem okolju ne kažejo jezikovnih primanjkljajev in da svoj jezik tudi fonološko pravilno in normalno razvijajo. Prav tako se izsledki raziskav razlikujejo glede zmanjšanja težav pri vstopu v šolo ali vpliva sorojencev. Dokazano je, da slišči otroci gluhih staršev v svoji komunikaciji uporabljajo poleg govora več

kretenj ter obrazne mimike (Singleton in Tittle 2005).

Razumevanje izkušnje

Slišče otroke gluhih staršev spremlja redka življenjska izkušnja. So na stičišču dveh različnih kultur, mnogi med njimi se počutijo, da ne pripadajo nobeni. Lahko postanejo predstavniki lastne družine v svetu, so 'zaščitniki' svojih staršev, prevzemajo odgovornosti za obvladovanje družinske komunikacije (starejši otroci postanejo povezovalni člen med mlajšim sorojencem in staršem), kar številne podvrže neobvladljivemu pritisku in bremenom. Na drugi strani pa otroci pridobijo izkušnjo odgovornosti, kar jih vodi v zrelost in neodvisnost, v življenju pa jih vodijo večja prilagodljivost, senzitivnost, radovednost ter življenjska odpornost (Toohey; Singleton in Tittle 2005). ◀

Literatura

- Brillo, Eleonora idr. (2021): The effect of prenatal exposure on fetal movements and fetal heart rate: a pilot study. *Maternal fetal Neonatal Med*, 34(14), str. 2274–2282. Dostopno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31554450/>.
- Kompan Erzar, Katarina; Poljanec, Andreja (2012): *Rahločnost do otrok*. Ljubljana: Franciškiški družinski inštitut.
- Murphy, Judith; Slorach, Neil (1983): *The Language Development of Pre-Preschool Hearing Children of Deaf Parents*. 18. British Journal of Disorders of Communication. Dostopno na: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.3109/13682828309019829>.
- Pieterse, Moira; Treloar, Robin (2000): *Majhni koraki. Program zgodnje obravnave otrok z motnjami v razvoju*. Knjiga 3. Ljubljana: Društvo za pomoč duševno prizadetim. Sekcija za Downov sindrom.
- Singleton, Jenny L.; Tittle, Matthew D. (2005): Deaf parents and their hearing children. *Deaf Stud. Deaf Educ.*, 5(3), str. 221–236. Dostopno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15454502/>.
- Solomon, Andrew (2013): *Far from the Tree, A Dozen Kinds of Love*. London: Chatto & Windus.
- Toohey EN. *Phonological Development of Hearing children of Deaf parents*. Dostopno na: https://opencommons.uconn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1150&context=srhonors_theses
- Winnicott, W. Donald (2017): *Otrok, družina in svet zunaj*. Ljubljana: UMco.

Čustvena inteligenca in digitalna kultura

■ **David Kraner**, asistent z doktoratom, zaposlen na *Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani*, trenutno poučuje VIK na *Škofjski klasični gimnaziji* v Ljubljani; bil je voditelj animatorjev in oratorijev za otroke v Celju in Lendavi ter skavtski voditelj; izkušnje ima s področja institucionalne komunikacije (kot tiskovni predstavnik *Slovenske škofovske konference*) in vodenja strokovnih komisij (koordinator organigrama SŠK) ter sodelovanja pri programskem oblikovanju medijev (tednik *Družina*).

V obdobju pandemije so se mladi lahko povezali le 'online', naenkrat sta se splet in računalnik spremenila v obvezna učna pripomočka. Po eni strani so jim socialna omrežja omogočala veliko pozitivnega (pogovor s prijatelji, skupno učenje in reševanje domačih nalog, opomniki, druženje, informiranje o družbenih dogodkih in novostih itd.), po drugi pa so postala vir prefinjenega izkoriščanja uporabnikov.

Zapostavljena čustvena inteligenca

Slovenski dijaki so 9. februarja 2021 napovedali 'bojkot pouka na daljavo' in med drugim zahtevali 'manj videokonferenc' in 'prepoved ocenjevanja na daljavo' (Kuralt, 2021: 1). Odziv dijakov na videopouk in ocenjevanje je bil pričakovan. Človek potre-

buje konkreten odnos, osebni stik, čustveno naklonjenost, skrbni dotik ter zadovoljstvo ob skupnem ustvarjanju (Globokar, 2018: 556). Ta konkreten odnos in čustvena naklonjenost še posebej veljata za dijake. Francoski sociolog in antropolog Philippe Breton je prepričan, da kadar se človek ne more izraziti z besedo, uporabi silo. Živimo v času, v katerem se pomen besed izgublja

in je komunikacija zreducirana zgolj na izmenjavo informacij (Breton, 2004:16).

Za človeka ni pomembna le njegova intelektualna sposobnost, ampak tudi njegova čustvena inteligenca. Profesor na Univerzi Harvard Daniel Goleman pravi, da »na eni strani deluje naš čustveni um, na drugi pa razumni um. Torej imamo zares dve vrsti uma, prvega, ki misli, in drugega, ki čuti« (Goleman, 1997: 23). Pri tem se soočamo z dejstvom, da imajo današnje generacije več čustvenih težav kot prejšnje. Že pred pandemijo smo s pojavom digitalne dobe dopustili, da nam zaslonski mediji hromijo našo čustveno pismenost, pripadnost skupnosti, samospoštovanje in ustvarjalnost (Globokar, 2018: 556–558). Slovenski dijaki so tako v svojem protestu dokazali, da v njih ni aktivna le miselna inteligenca (IQ),